

Documentaire 'NAZA' maakt Israël razend

De Israëlische filmmakers Yuval Abraham en Rachel Szor, onlangs in Venetië. Foto: Getty Images/Franco Origlia

coen van zwol

De documentaire NAZA, waarin Israëlische militairen vertellen over wat ze hebben gedaan in Gaza, kreeg op het filmfestival in Venetië een lange staande ovatie. Filmmakers Yuval Abraham en Rachel Szor zijn inmiddels ondergedoken. Een gesprek over de wortels van de oorlogsmisdaden in Gaza, de ontmenselijking van moorden met behulp van AI, en de heftige reacties.

Het is lastig jezelf een houding te geven bij een staande ovatie van 25 minuten. En al helemaal voor de Israëlische filmmakers Yuval Abraham (31) en Rachel Szor (32), die bijna sip op 10 september het applaus in de Sala Grande op het eiland Lido in Venetië ondergaan. Lachen, kushandjes: dat zou ongepast zijn bij hun grimmige, onthullende documentaire NAZA, een acroniem van nezek agavi, Hebreeuws voor 'nevenschade'.

In de film leggen 24 onherkenbaar gemaakte Israëlische militairen en inlichtingenofficieren koeltjes de methodiek uit achter de bloedige campagne die tot dusver in Gaza zeker 73.000 Palestijnen het leven kostte. NAZA wint die week de Speciale Juryprijs op het 83ste filmfestival van Venetië.

En het duo ziet de bui al hangen. Nadat hun documentaire No Other Land (2024) – over terreur van Israëlische kolonisten tegen Palestijnen op de Westelijke Jordaanoever – een Oscar won, postten extreemrechtse Israëliërs bij het huis van Abrahams ouders in de hoop hem in elkaar te kunnen slaan. De ochtend na de première op het Lido treffen

we het tweetal aan het strand in de modernistische villa Casa I Wonder. In zwart gehuld ogen ze frêle, bleek en nerveus: als Franse existentialisten na hun tiende espresso.

Elon Musk heeft zojuist een tweet gepost waarin hij het applaus op het Lido vergelijkt met een stalinistisch partijcongres. Abraham reageert vermoeid. Het viel te verwachten dat ze NAZA wegzetten als fakenieuws en propaganda, zegt hij. Daarom is het zo belangrijk dat The Guardian de film produceert, een oude en respectabele Britse krant.

„Dit is een film én serieuze journalistiek met een rigoureuus en uitputtend proces van waarheidsvinding, meerdere bronnen en montage die 100 procent trouw is aan de realiteit. The Guardian hielp ons met feiten checken en het beschermen en anonimiseren van onze bronnen.”

CONFRONTEREN

Hoe hun film in Israël landt? Zijn ze daar nu landverraders? Echt klagen mogen ze niet, zegt Yuval Abraham. Israël zou een Palestijnse journalist vanwege NAZA zonder omhaal executeren. Maar de eerste reacties stemmen niet vrolijk. „Ik lees in de Hebreeuwse mainstream media dat we antisemieten willen plezieren en dat we handelen uit winstbejag”, zegt hij. „Daarom moet de film ook in Israël worden vertoond, dat maakt het moeilijk zulke laster te verspreiden. Venetië is belangrijk, maar de Israëliërs moeten NAZA zien, de Amerikanen, de Duitsers. De uitdaging is om ze te confronteren met zaken waarvoor ze de ogen sluiten.”

Dat kan in november, wanneer The Guardian hun film gratis streamt. Deze week komt NAZA in de bioscoop uit. Israël is razend, twee weken na ons gesprek zitten Abraham en Szor ergens ondergedoken. De extreemrechtse minister van Cultuur Miki Zohar eist dat hun staatsburgerschap wordt ingetrokken, premier Netanyahu belooft daartoe wetsvoorstellen in te dienen, stafchef Eyal Zamir van het IDF, het Israëlische leger, wil ze vervolgen wegens laster. De ouders van Szor werden door betogers belegerd, sociale media staan bol van doodsb bedreigingen. Thuis komen is even geen optie.

Toch bevat NAZA niet eens zoveel nieuws. Het gaat over de bloedige Israëlische campagne tegen terreurbeweging Hamas in Gaza na de massamoord op bijna 1200 Israëlische burgers en 251 ontvoeringen op 7 oktober 2023. In reactie besloot Israël

Hamas volledig uit te roeien en verruimde zijn rules of engagement. Bij een aanval op een Hamas-lid werd 20 'NAZA' (nevenschade = burgerdoden) acceptabel. Soms liep dat op tot 500.

'WHERE'S DADDY'

Het IDF had een troef: kennis van, en controle over de infrastructuur in Gaza. Het gebruikte een AI-systeem – Lavender – dat berekende welke mobiele telefoons vermoedelijk Hamas-leden toebehoorden, een foutmarge van 15 procent gold als acceptabel. Zo identificeerde IDF 37.000 doelwitten. Vanwege de grotere trefkans werden die veronderstelde Hamas-leden liefst thuis gebombardeerd, 's avonds of 's nachts. Mobieltjes van ouders, echtgenoten en kinderen werden daartoe stelselmatig gehackt en via het protocol Where's Daddy gemonitord op steekwoorden. Riep een dochtertje bijvoorbeeld 'papa!' dan werd het appartement opgeblazen – en wellicht ook dat van de burens, de hele verdieping, het hele gebouw.

Die methodiek onthulde Abraham – die zelf voor zijn dienstplicht was ingedeeld bij de militaire inlichtingendienst, maar na een week vertrok – in 2023 en 2024 al, ook The Guardian en The New York Times schreven erover. Het stelselmatig verwoesten van delen van Gaza, het eenzijdig en zonder melding instellen van kill zones, het recreatief executeren van hongerende burgers op weg naar voedseldistributie waren eveneens bekend.

Gaza is een hightech-slachting op industriële schaal, bevestigen de uitvoerders in NAZA. Het Israëliëse verweer dat het woord naza bewijst dat burgers geen doelwit zijn en er dus van genocide geen sprake kan zijn, klinkt als een hol sofisme bij 37.000 doelwitten die kennelijk elk 20 burgerdoden rechtvaardigden. Reken de eindscore dan maar uit.

Rachel Szor: „Yuvals informatie over de inzet van AI, woonhuizen als doelwit en het enorme aantal burgerdoden moest indertijd direct naar buiten via journalistieke kanalen, je spaart zoiets niet op voor een film. Ik vond dat mijn familie en Israëliëse vrienden het moesten weten, maar ik merkte dat veel mensen gewoon weigerden te kijken of te luisteren. Voor hen is deze film gemaakt.”

Oorlogsmisdaden zijn lastig te ontkennen als je eigen mensen daarover vertellen.

OP EEN DAK IN TEL AVIV

De Israëlische militairen en inlichtingenofficiëren praten kalm en onderkoeld op een dak van Tel Aviv, vaak verduidelijken ze hun methodes met schetsjes. Stemmen en gezichten zijn onherkenbaar gemaakt: soms klinken ze berouwvol, soms juist trots. Op de achtergrond zie je Tel Aviv bij avond: wolkenkrabbers, bedrijfslogo's, burgers voor de tv, joggend of in een café. En ook het legerhoofdkwartier waar deze bloedige campagne werd en wordt gepland.

De Engelse regisseur Jonathan Glazer verbond zijn naam aan NAZA. Net als in zijn Auschwitzfilm *The Zone of Interest* denk je steeds aan wat buiten beeld gebeurt. Je ziet een vreedzaam Tel Aviv en je hoort de vreselijkste dingen.

Rachel Szor: „Voor ons is het belangrijkste dat Tel Aviv op maar 60 kilometer van Gaza ligt. Het dagelijks leven verandert er niet terwijl vanuit het stadshart een oorlog wordt gerund. Veel inlichtingenofficiëren komen uit de Israëlische elite. Ze vinden zichzelf liberaal, ze wonen in Tel Aviv.”

Ik begreep dat veel bronnen trots zijn op hun werk. Waarom werken zij dan mee aan zo'n kritische documentaire?

Yuval Abraham: „Ze zijn niet zozeer trots op het moorden, maar op hun insiderskennis. Ze maakten deel uit van topgeheime eenheden met veel prestige, maar mogen zelfs met familie of vrienden niet over hun werk praten. Dat is moeilijk. Als iemand je dan uitnodigt anoniem je kennis te delen, is dat verleidelijk. Het is een vorm van opscheppen.

„Filosofe Hannah Arendt schreef over de banaliteit van het kwaad en hoe gewone mensen deelnemen aan genocide. Als ze zich een radertje in een grote machine voelen, neemt dat hun schuld weg en kunnen ze een zekere trots voelen over professioneel succes.”

„Iemand zegt hoe 'enorm leuk' het is je missie te voltooien, al komt dat neer op het uitroeien van een gezin. Bizar, maar dingen werken zo. Ik wil het niet goedpraten, en wraakgevoelens, dehumanisering en racisme spelen zeker een rol. Maar de focus is wat ze deden, niet waarom ze met ons praten.”

Vanuit Israël hoorde je zulke openlijke wreedheid en sadisme. Komt dat door het trauma van 7 oktober?

Abraham: „Uiteraard speelt dat een rol, 7 oktober was een verpletterend moment voor Israëli's, ook voor mij persoonlijk. Maar ik zie dat niet als het hele antwoord, het is ook een gevolg van wat zich in decennia van bezetting opbouwde.”

„Mensen zagen in 1967 het gevaar, sommigen zelfs al eerder. Dat je een heel volk onder militair bestuur plaatst, basisrechten onttrekt en louter bekijkt door het vizier van je geweer. Dat je fantaseert dat ze op zekere dag verdwijnen, het hele land Joods wordt en je alleen dorpen voor Joodse Israëli's bouwt. Zijn de omstandigheden er dan naar – internationale legitimiteit, algehele woede, de roep om wraak – dan realiseert iets zich waarvan de kiem lang geleden werd gezaaid.”

Verandert er iets in Israël als Netanyahu geen premier is?

Abraham: „Dat is een heel goede vraag. Er zijn historische voorbeelden waarin één individu een grote verantwoordelijkheid draagt en alles kantelt als hij verdwijnt. Dat is mogelijk het geval met Gaza, al vind ik het moeilijk te geloven.”

„Met een andere premier waren na 7 oktober de resultaten voor Gaza ruwweg hetzelfde geweest, denk ik, maar zou er vermoedelijk eerder zijn gestopt. Herinnert u zich de wapenstilstand van maart 2025? Die werd bijna drie maanden stelselmatig geschonden, Israël kwam met de GHF (een omstreden Israëlisch-Amerikaanse hulporganisatie als alternatief voor de VN en gevestigde ngo's, red.) en er waren die moordpartijen rond de voedseldistributie.”

„Dat ging zo door tot oktober, en dat was duidelijk Netanyahu's besluit. Hij was bang dat de extreemrechtse vleugel van zijn coalitie anders zou opstappen. Dat deel van de genocide was ons mogelijk bespaard gebleven met een andere premier. Maar ik verwacht geen dramatische ommezwaai, de volgende premier is hoe dan ook rechts. Al is Netanyahu's vertrek wel de eerste voorwaarde voor een proces van verandering.”

Wat denkt u van de psychologie van moorden op afstand? Vroeger was dat intiemer, nu is het in stapjes opgedeeld, geautomatiseerd, gespreid.

Abraham: „Afstand en opdeling maken moorden eenvoudiger. Zeker met AI erbij, een niet-menselijke entiteit die besluiten voor je lijkt te nemen op objectieve gronden. Dat is weer een extra graad van onthechting.

„Tegelijk ontdekten we dat veiligheidsagenten met hun spyware-microfoons openen en de hele dag een gezin afluisteren voor ze een bom laten vallen. Ze horen een man zacht met zijn vrouw praten, een baby huilen, een oma neuriën. Misschien is dat anders dan iemand met een bajonet doorboren, maar het lijkt mij toch ook heel intiem.”

Wat deden die gesprekken die u voerde met uzelf?

Abraham: „In het begin reed ik naar huis en dacht: fuck, wat heb ik nou weer gehoord? Dan hoor je hetzelfde, opnieuw en opnieuw, gesprek na gesprek. Het is beangstigend, maar je begrijpt ook hoe die mensen eraan wonden. Ze hanteren eufemismen die afstand scheppen tot de realiteit.”

„Het moeilijkst is na zo’n gesprek beelden uit Gaza te zien. Dan sprak ik een militair en zag die avond een 4-jarig Palestijns meisje dat uit een gebombardeerde school werd gered, het lijfje vol brandwonden, beide ouders dood. Dat maakte het emotioneel uitdagend om te praten met iemand die dat misschien deed, eraan bijdroeg of er nog steeds achter staat.”

„Ik kijk nu anders als ik in Tel Aviv rondloop. Er staat iets groots en naars midden op straat dat wij niet willen zien. De mensen zitten en drinken en lachen en maken plezier, wat menselijk is. Maar in de context van wat we op 60 kilometer in Gaza aanrichten, voelt het bijna als misdadig. Neutrale dingen voelen niet langer neutraal. Ik doe de radio aan, hoor ‘een heel goede morgen iedereen’ en vrolijke muziek. En dat voelt op een of andere manier als geweld, snap je?”

© NRC